

Eurooppalaisuus, maailmanpolitiikka ja yhteiskuntatieteiden murros. Katsaus suomalaiseen politiikan tutkimukseen vuonna 2013¹

ERKKI BERNDTSON

Vuonna 1973 minulta pyydettiin alustusta Valtiotieteellisen yhdistyksen vuosikokoukseen. Esitykseni otsikko oli ”Arvot, tarpeet ja yhteiskuntatieteiden metodologia. Katsaus suomalaiseen politiikan tutkimukseen vuonna 1973”. Kaksikymmentä vuotta myöhemmin pidin jälleen yhdistyksen vuosikokouksessa samantyyppisen esitelmän, nyt otsikolla ”Demokratia, kieli ja vallan legitimointi”. Alaotsikko noudatti ensimmäisen puheenvuoroni mallia, ”Katsaus suomalaiseen politiikan tutkimukseen vuonna 1993”. Molemmat esitelmät julkaistiin sittemmin *Politiikka*-lehdessä (Berndtson 1973; Berndtson 1993). Tämä esitelmäni jatkaa näiden artikkelien sarjaa.

Aikaisemmissa kirjoituksissani peräänkuulutin keskustelua politiikan tutkimuksen tilasta. Ensimmäisessä artikkelissa toive keskustelusta oli aikaansa kuvaava. Toisessa suhtauduin jo kyynisemmin keskustelun mahdollisuuksiin tieteen edistämisen välineenä, koska tieteen mikrovalta tuntui tukahduttavan keskustelun tai tekevän siitä näennäistä. Nykyajalle taas tuntuu olevan tyypillistä, että jo ehdotus keskustelusta politiikan tutkimuksen tämän hetkisestä tilasta tuntuu vieraalta. Tutkimus on hajonnut erilaisiin yhteisöihin, jotka eivät juuri ole tekemisissä toistensa kanssa. Mistä tämä johtuu? Tähän yritän seuraavassa vastata.

Politiikan tutkimuksen viimeaikaisesta kehityksestä

Michael Brintnall, Tony Affigne ja Dianne Pinderhughes (2008) tarkastelivat muutama vuosi sitten

yhdysvaltalaisen politiikan tutkimuksen tilaa. Heidän mukaansa amerikkalaisen politiikan tutkimuksen teoreettiset lähestymistavat ovat paljolti pysyneet samoina viimeisten parinkymmenen vuoden aikana, eikä mitään uusia teoreettisia läpimurtoja ole tapahtunut. Monet uudet käsitteelliset erottelut ja monipuoliset empiiriset tutkimukset ovat kuitenkin kehittäneet tieteenalaa ja syventäneet tietoa politiikasta.

Samaa voidaan sanoa myös suomalaisesta politiikan tutkimuksesta. Empiristinen metodologia on edelleen kiinni vanhassa behavioralistisessa tutkimuksessa, vaikkei se enää tähtääkään yleisiin teorioihin vaan on pyrkinyt hyödyntämään keskitason teorioita (esim. poliittinen kulttuuri ja siitä johdetut sosiaalisen pääoman teoriat). Vahvempaa teoreettista otetta edustava formaali politiikan teoriakaan ei juuri ole uudistunut lähtökohdiltaan. Tosin rationaalisen valinnan teoria ei ole koskaan saavuttanut Suomessa (eikä Euroopassa) sellaista vahvaa asemaa kuin sillä on Yhdysvalloissa (ks. kuitenkin Herne ja Setälä 2000). Uudemmat valta- ja demokratiateoriatkin lepäävät vanhalla perustalla. Keskeinen osa vallan tutkimusta lähtee edelleen vallan kolmesta dimensiosta, vaikkakin Foucault’n innoittamana yhä useammat tutkijat tematisoivat nykyään myös vallan neljättä dimensiota (Haugaard 2012). Mutta Foucault’n ajatuksetkin ovat pääosin 1960- ja 1970-luvuilta. Ja vaikka demokratiateoriat ovat viime aikoina keskittyneet deliberatiivisen demokratian ongelmiin, keskustelun ”perusajatukset eivät ole mitenkään uusia” (Herne ja Setälä 2005, 175). Kun vielä kansainvälisen politiikan tutkimus askartelee vuodesta toiseen realismiin, idealismiin ja konstruk-

tivismin määrittelyissä, politiikan tutkimuksessa ei voi sanoa tapahtuneen mitään radikaalia muutosta viime vuosien aikana.

Oleellisia muutoksia on kuitenkin tapahtunut tutkimuksen edellytyksissä, ennen kaikkea yleisessä tiedepolitiikassa, tutkijoiden määrän kasvussa sekä tutkimuksen lisääntyneessä kansainvälistymisessä. Uudet tiedepoliittiset linjaukset ovat vaikuttaneet monella tapaa myös politiikan tutkimukseen. Jälkeenpäin näyttää siltä, että vuosien 1973 ja 1993 esitelmäni ajoittuivat suomalaisen tiedepolitiikan kahteen murrosvaiheeseen. Suomalaisen politiikan tutkimuksen organisatorinen kehitys voidaan näet jakaa viiteen aikakauteen (Berndtson 2006, 128–129). Ensimmäinen vaihe ajoittuu vuodesta 1921 vuoteen 1944, mitä voidaan pitää oppiaineen syntyvaiheena, olihan yleinen valtio-oppi perustettu Helsingin yliopistoon vuonna 1921². Vuosina 1945–1964 tieteenalan vakiintui. Tällöin valtio-oppi siirrettiin Helsingin yliopistossa perustettuun valtiotieteelliseen tiedekuntaan (historiallis-filologisesta osastosta), virkojen määrä kasvoi, ja oppiaine alkoi kehittyä myös Helsingin ulkopuolella (Tampere 1960, Turku 1961). Kolmas vaihe, vuodesta 1965 vuoteen 1974, ajoittuu suomalaisen hyvinvointivaltion ja yhteiskuntatieteiden kasvukauteen. Tuona aikana suomalaisten politiikan tutkijoiden määrä saavutti eräänlaisen kriittisen pisteen ja luotiin pohja tieteenalan ammattimaistumiselle. Vuodesta 1975 vuoteen 1994 ajoittuu taas tieteenalan todellisen professionalisoitumisen ja kansainvälistymisen aikakausi. Kaksi aikaisempaa esitelmäni ajoittuvatkin suomalaisen valtio-opin kolmannen ja neljännen kauden loppuvaiheisiin, jolloin ne heijastelevat noita kahta periodia. Samalla lailla tämäkin kirjoitus katsoo mennyttä ennakoivan uuden alkua.

Nykyistä (viidettä) suomalaisen politiikan tutkimuksen vaihetta leimaa ennen kaikkea tieteenalan kontekstin rakenteelliset uudistukset, jotka käynnistyivät toden teolla vuoden 1995 paikkeilla. Vaikka muutospaineet olivat alkaneet nousta esiin jo 1980-luvun lopussa, todelliset muutokset ovat toteutuneet 1990-luvun puolivälistä lähtien (Heikkilä 2007). Tutkimuksen rahoituksen ja suuntaamisen kannalta keskeistä on ollut Suomen Akatemian toimikuntien ja rahoitusinstrumenttien uudistaminen vuonna 1995 (mm. huippututkimusyksiköiden ja tutkijakoulujen perustaminen). Yliopistojen rakenteiden muuttaminen on ollut hitaampaa, mutta vähitellen valtiovallan ajamat uudistukset Bolognan

prosessin tuella (ja EU:n Lissabonin agendan vaatimuksesta) johtivat vuoden 2005 tutkintorakenne-uudistukseen ja vuoden 2010 yliopistolakiin. Seurauksena on ollut yliopistojen muuttaminen talouden ehdoilla toimiviksi johtajavaltaisiksi tulosityksiksi. Tämä on merkinnyt yliopistojen yhdistämissä, suurempia laitospaketteja, lisääntynyttä kilpailua yliopistojen ja tutkijoiden välillä rahoituksesta, tieteidenvälisyyden ja kansainvälisen liikkuvuuden korostamista, jatkokoulutuksen uudelleenorganisointia, tutkimuksen ja opetuksen laadunvarmistusmekanismien luomista ja vaatimuksia opetuksen muuttamisesta (esim. opiskelijakeskeinen oppiminen). Mielenkiintoinen kysymys on, miten politiikan tutkimus sopeutuu uusiin tutkimuksen ja opetuksen ehtoihin. Pelkään, että seuraava vaihe tulee merkitsemään vaikeita aikoja valtio-opilliselle tutkimukselle.³ Tämäkin kausi voi kestää 20 vuotta.

Toinen politiikan tutkimuksen edellytyksiä muuttanut tekijä on periaatteessa positiivinen tekijä, tutkijoiden määrän kasvu. Vuonna 1976 tein selvityksen yliopistojen viroissa olevista politiikan tutkijoista. Tällöin Suomessa oli 19 vakinaista valtio-opin virkaa (9 professoria, 7 apulaisprofessoria ja 2 lehtoria). Näiden lisäksi määräaikaisissa viroissa oli 21 henkilöä (3 yliassistenttia ja 18 assistenttia). Suomen Akatemian rahoittamina työskenteli 9 tutkijaa. Yhteensä siis 49 henkilöä. Kun tähän määrään lisättiin sen aikaisen rauhan- ja konfliktitutkimuslaitoksen virat sekä eräät tutkimusaktiiviset dosentit, suomalaisen valtio-opillisen yhteisön kooksi määrittyi noin 70 tutkijaa (Berndtson 1976). Tämä oli pieni mutta suhteellisen kiinteä yhteisö. On muistettava, että tuolloin säätiöt ja yliopistot eivät juuri rahoittaneet jatkokoulutettavia eivätkä post-doc-tutkijoita. Myös Suomen Akatemian rahoitus oli paljon alhaisemmalla tasolla kuin mitä se on nykyään. Vielä vuoden 1993 esitelmäni aikoinakaan politiikan tutkijoiden määrä ei ollut oleellisesti kasvanut. Tuolloin arvioin, että suomalaisia valtio-oppineita oli korkeintaan sata (Berndtson 1993, 190).

Viimeisen 20 vuoden aikana suomalainen politiikan tutkijoiden yhteisö on kuitenkin kasvanut huomattavasti. Valtakunnallisten tutkijakoulujen perustaminen laajensi rahoitusta saavien jatkokoulutettavien määrää sekä samalla antoi sysäyksen yliopistojen virkarakenteen muutokselle, jonka seurauksena vanhat assistenttien virat on lopetettu 2000-luvulla. Myös pitkään assistenttien viroissa olleiden väitelleiden tutkijoiden kasvanut määrä pakotti osaltaan muu-

tokseen. Suuri osa assistenttuureista onkin muutettu uusiksi yliopistonlehtorin toimiksi. Tämä on merkinnyt vakinaisten toimien määrän kasvua, koska lehtorin tehtävät ovat pääsääntöisesti toistaiseksi voimassa olevia työsuhteita. Samalla myös professorien määrä on kasvanut. Tähän on osaltaan vaikuttanut vanhojen apulaisprofessuurien muuttaminen professuureiksi vuonna 1998. Lisäksi suomalainen politiikan tutkimus on myös laajentunut uusien yksiköiden perustamisen seurauksena. Jyväskylässä valtio-oppi vakiintui vasta 1970-luvulla, Åbo Akademien Vaasan yksikköön valtio-oppi perustettiin 1984, Lapin yliopistossa kansainvälisten suhteiden tutkimus alkoi 1991. Myös määräaikaisen tutkimusrahoituksen kasvu, ennen kaikkea Suomen Akatemian kasvaneen rahoituksen ja uusien rahoitusmuotojen avulla, on ollut huomattavaa. Tälläkin hetkellä Suomen Akatemia rahoittaa yleisillä tutkimusmäärärahoilla kahtatoista politiikan tutkijoiden projektia (kestoltaan 3–4 vuotta), joiden kaikkien määrärahat liikkuvat n. 500 000 – 600 000 euron välillä. Lisäksi säätiöt ovat viime vuosina kasvattaneet rahoitustaan tutkimukselle, ennen kaikkea jatkokoulutettavien opintoihin.

Viimeisen 20 vuoden aikana onkin tapahtunut prosentuaalisesti huima politiikan tutkijoiden määrän kasvu. Kuvatessaan muutosta Jyväskylän valtio-opin osalta Pekka Korhonen ja Kari Palonen kirjoittavat:

Kolmekymmentä vuotta sitten valtio-opilla oli Jyväskylän yliopistossa viisi opetusvirkaa, mutta ei lainkaan tutkimusrahoitusta. Vuonna 2010 oppiaineella on kuusi opetusvirkaa, joista kolme professuuria, huippututkimusyksikkö, akatemiaprofessuuri, koko joukko määräaikaisia tutkijanpaikkoja ja etenkin päätoimisesti rahoitettuja väitöskirjantekijöitä, yhteensä nelisenkymmentä henkilöä, joista muita kuin suomalaisia seitsemän, ja suomalaisistakin monet työskentelevät ulkomailla. Tämä kasvu ei ole tapahtunut minäkään suunnitelman tuloksena, vaan pitkälti siksi että eri lähteistä on ollut saatavilla kilpailtua rahoitusta, minkä hankinnassa on hyvin onnistuttu. (Korhonen ja Palonen 2010, i.)

Politiikan tutkijoiden määrän Suomessa voikin nykyään arvioida liikkuvan noin 250 paikkeilla. Luku perustuu yliopistojen oppiaineiden kotisivuilta keräämiini tietoihin. Arvion pitäisi olla suhteellisen

tarkka, vaikkakin oppiaineiden kotisivuja näytetään päivitettävän anteeksiantamattoman hitaasti ja henkilöstötietojen kohdalla on valitettavan paljon epätarkkuuksia. Tätä 250 tutkijan määrää voidaan kuitenkin avata seuraavilla näennäisen eksakteilla luvuilla. Perinteisiä opetus- ja tutkimusvirkoja (pääsääntöisesti toistaiseksi voimassa olevia työsuhteita) on tällä hetkellä 60 (professoreita 26, apulaisprofessoreita 1, yliopistonlehtoreita 26, lehtoreita 2 ja yliopistonopettajia 5). Määräaikaisissa tutkijanviroissa (joissa nykyään on myös periaatteessa opetusvelvollisuus) on saman verran henkilöstöä (akatemiattutkijoita 4, tutkijatohtoreita 16 ja tutkijoita eri nimikkeillä 41, yhteensä 61 henkilöä). Lisäksi oppiaineiden kotisivuilla on listattu 48 päätoimista jatko-opiskelijaa. Kun näihin lukuihin lisätään dosentit, joilla ei ole mitään yliopistollista tointa (76) sekä 8 emeritusprofessoria ja 1 emeritusyliopistonlehtori, kokonaisluvuksi saadaan 254 henkilöä.⁴ Eri yliopistojen kohdalta tarkemmat luvut käyvät ilmi taulukoista 1 ja 2.

Positiivisesta kehityksestä huolimatta, tutkijamäärän kasvussa on myös ongelmansa. Yksi näistä on määräaikaisten tutkijoiden sekä jatkokoulutettavien suuri osuus. Tämä tekee tutkimuksesta lyhytjänteistä. Virkarakenteen epätasapainon ja vakinaisten toimien vähäisyyden vuoksi nuorten tutkijoiden asema on myös vaikea. Lisäksi, vaikka suomalaisten politiikan tutkijoiden määrä on kasvanut, se on ollut hitaampaa kuin monessa muussa maassa, ja siten suomalaisen politiikan tutkimuksen suhteellinen asema maailmassa on pienentynyt. Yhdysvallat edustaa edelleen maailman suurinta yksittäistä politiikan tutkimuksen yhteisöä, siellä yliopistoissa toimii noin 10 000 tutkijaa tai opettajaa (Brintnall ym. 2008, 8). Kasvu on kuitenkin ollut viime aikoina voimakkaampaa monissa muissa maissa. Hans-Dieter Klingemann (2008, 376) on arvioinut, että vuonna 2005 Länsi-Euroopassa oli 247 politiikan tutkimusta harjoittavaa laitosta ja n. 4 600 tutkijaa tai opettajaa. Samaan aikaan Keski- ja Itä-Euroopan maissa oli 351 politiikan tutkimusta harjoittavaa laitosta ja suunnilleen saman verran tutkijoita tai opettajia kuin Länsi-Euroopassa. Yhteensä tämä teki 698 laitosta ja lähemmäs 10 000 tutkijaa tai opettajaa. Kun yhdysvaltalaisiin ja eurooppalaisiin lukuihin lisätään politiikan tutkijat muualla maailmassa, ennen kaikkea Aasiassa (esim. Japanissa 5 000 ja Etelä-Koreassa 2 500 tutkijaa; Inoguchi 2012, 17) ja Latinalaisessa Amerikassa, suomalaiset 250 tutkijaa ovat

Taulukko 1. Valtio-opin varsinainen opetushenkilökunta 1.8.2013.

	Professorit	Apulaisprofessorit	Yliopistonlehtorit	Lehtorit	Yliopistonopettajat	Yhteensä
Helsinki	6	1	5	1	1 ¹	14
SSKH ²	1		3			4
Tampere	6		5	1		12
Turku	3		2		2	7
Åbo	4 ³		2		2	8
Vasa	1		4			5
Jyväskylä	4		1			5
Lappi	1		4			5
Yhteensä	26	1	26	2	5	60

1 Helsingin yliopiston avoimen yliopiston toimi.

2 Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.

3 Åbo Akademin kohdalla on valtio-opin (statskunskap) ja julkishallinnon (offentlig förvaltning) toimet laskettu yhteen. Sen sijaan samaan laitokseen (statsvetenskapliga insitutionen) kuuluvan Vaasan yksikön (statskunskap med masskommunikation) toimet on laskettu erikseen.

Taulukko 2. Valtio-opin tutkijat ja dosentit 1.8.2013.

	Akatemia- tutkijat	Tutkija- tohtorit	Tutkijat	Jatko- opiskelijat	Ei valtio-opin toimissa olevat dosentit / emeritukset	Yhteensä
Helsinki	2	3	8	7	30/-	50
SSKH ¹				4	1/1	6
Tampere		2	8	4	13/4	31
Turku			3	6	3/3	15
Åbo ²		1	12	7	16/1	37
Vasa			4	5	-/-	9
Jyväskylä	1	8	3	15	11/-	38
Lappi	1	2	3	-	2/-	4
Yhteensä	4	16	41	48	76/9	194

1 Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.

2 Åbo Akademin kohdalla on valtio-opin (statskunskap) ja julkishallinnon (offentlig förvaltning) toimet laskettu yhteen. Sen sijaan samaan laitokseen (statsvetenskapliga insitutionen) kuuluvan Vaasan yksikön (statskunskap med masskommunikation) toimet on laskettu erikseen.

kovin pieni osa kaikista maailman valtio-oppineista. Tämä pitää ottaa huomioon kun arvioi suomalaisen politiikan tutkimuksen asemaa maailmassa.

Kolmas muutos suomalaisessa valtio-opissa on kansainvälisyyden muodostuminen osaksi normaalia akateemista elämää. Yhä useammat tutkijat ovat opiskelleet ja väitelleet ulkomaisissa yliopistoissa. Nykyisen tiedepolitiikan suoranaisena vaatimuksena on myös julkaiseminen ulkomaisissa tieteellisissä aikakauslehdissä. Kuten Thomas Denkin (2011) bibliometrinen analyysi suomalaisten tutkijoiden julkaisemista artikkeleista *Social Science Citation Index*³iin kuuluuissa politiikan tutkimuksen lehdissä vuosina 2000–2009 indikoi, suomalaisten tutkijoiden kansainvälisten julkaisujen määrä on voimakkaasti kasvanut koko 2000-luvun. Myös yhteisjulkaisut muiden maiden tutkijoiden kanssa ovat lisääntyneet. Vielä 1990-luvulla ne olivat suhteellisen harvinaisia.

kaisut muiden maiden tutkijoiden kanssa ovat lisääntyneet. Vielä 1990-luvulla ne olivat suhteellisen harvinaisia.

Minkälaista kansainvälisyyttä suomalainen politiikan tutkimus edustaa, on kuitenkin mielenkiintoinen kysymys. Tutkijat julkaisevat kansainvälisissä lehdissä, osallistuvat aktiivisesti kansainvälisiin konferensseihin, ja heillä on monia kansainvälisiä yhteyksiä. Kansainvälisyys lähtee kuitenkin paljolti suomalaisen yhteiskuntatieteen historiallisista ja kulttuurisista lähtökohdista. Suomalaisen politiikan tutkimuksen nykytilan ymmärtämiseksi onkin hahmotettava se poliittis-mentaalinen konteksti, joka on pitkään hallinnut suomalaista valtio-opillista keskustelua. Tutkimus on ollut hämmästyttävän sidoksissa Suomen asemaan pienenä perifeerisenä maana Neu-

vostoliiton/Venäjän ja Ruotsin/lännen välissä. Toisen maailmansodan jälkeen tutkijoilla oli tarve luoda suhteet länteen vastapainona poliittisille Neuvostoliitto-suhteille. Tästä syystä suomalainen valtio-opikin suuntautui aluksi vahvasti amerikkalaiseen tutkimukseen ja 1970-luvulta lähtien entistä enemmän länsieurooppalaiseen yhteistyöhön ECPR:ssa.

Mika Aaltola onkin kiinnittänyt huomiota siihen, miten Neuvostoliiton hajoaminen synnytti identiteettikriisin suomalaisten kansainvälisen politiikan tutkijoiden keskuudessa. Suomalainen tutkimus oli kylmän sodan aikana keskittynyt Suomen ulkopoliittian tutkimiseen itä-länsi-kontekstissa, ja tutkijat olivat pyrkineet määrittämään Suomen puolueettomuuspolitiikan kautta Suomen ulkopoliittisen aseman. Samalla tutkimus oli vieraantunut kansainvälisen politiikan keskeisten ilmiöiden perustutkimuksesta (Aaltola 2006). Samankaltainen Suomen asemoiminen suhteessa muihin maihin on näkynyt Euroopan unionia koskevassa tutkimuksessa EU-jäsenyyden jälkeen. Vaikka suomalaisesta EU-tutkimuksesta löytyy monia mielenkiintoisia ja kriittisiäkin yksittäisiä esimerkkejä (esim. Aalto 2009), siitä löytyy häiritsevän paljon tutkimusta, jossa EU:ta lähestytään puhtaasti Suomen intressien kautta. Myös syvällisemmät EU:ta käsittelevät tutkimukset puuttuvat lähes tyystin. Kun muualla maailmassa käydään jännittävää keskustelua EU:n luonteesta poliittisena yhteisönä, Suomessa tällaisia tutkimuksia ei juuri ole.

Toisen maailmansodan jälkeisen kehityksen seurauksena suomalaisesta politiikan tutkimuksesta onkin tullut kulttuurisesti osa anglosaksista ja pohjoiseurooppalaista tutkijayhteisöä, jonka juuret ovat amerikkalaisessa ja brittiläisessä tutkimuksessa. Tähän yhteisöön kuuluvat Suomen lisäksi muut pohjoismaat, Irlanti, Alankomaat, flaaminkielinen Belgia ja myös Viro (Berndtson 2012). Yksittäisistä poikkeuksista (ja Jyväskylän valtio-opista) huolimatta suurin osa suomalaisista politiikan tutkijoista kokee tämän yhteisön omimmakseen. Tämän vuoksi suomalaiset politiikan tutkijat eivät välttämättä ole tajunneet, miten merkittävä muutos myös politiikan tutkimukselle on vanhan sosialistisen järjestelmän hajoaminen ollut. Kun ennen vuosia 1989–1991 Eurooppa tuntui koostuvan Länsi-Euroopasta (Neuvostoliitto oli välttämätön paha), niin viimeistään Neuvostoliiton ja Jugoslavian hajoamisen sekä Euroopan unionin laajentumisen seurauksena ajatus Euroopasta on muuttunut. Poliittis-kulttuurisesta näkökulmasta se käsittää nyt 50 valtiota.

Monia jännittäviä asioita tapahtuukin politiikan ja politiikan tutkimuksen alueella tällä hetkellä juuri Itä- ja Keski-Euroopassa. Ei olekaan ihme, että aina valpas politiikan tutkimuksen trendien haastelija, Philippe C. Schmitter on todennut:

For those who want to practice a political science that is critical of established power, sensitive to the distinctive nature of its subject matter and capable of explaining the complexities of political life to real people, they would be better advised to ‘Go East ... and, if possible, now and then, South.’ That is where you will be free to question prevailing assumptions, to develop innovative concepts and methods, to address issues of significance and, maybe, even to influence the course of political events. You will also be more likely to make a significant contribution to a globalised science of politics. (Schmitter 2002, 37.)

Tästä kehityksestä useimmat suomalaiset politiikan tutkijat ovat jääneet ulkopuoliksi (ks. kuitenkin esim. Nyssönen 1998). Tämä ei ole kuitenkaan ainoa ongelma yksipuolisessa kansainvälistymisessä. Kriittikön suhtautuminen englanninkielisissä maissa tehtävään tutkimukseen johtaa helposti tutkimuksen yksipuolistumiseen (Kauppi 2006, 50). Ongelmana on myös maailman näkeminen kapeasta perspektiivistä sekä suomalaisen kulttuurin ja politiikan tulkinta angloamerikkalaisten teoreettisten linsien läpi.

Onkin syytä miettiä, mitä uusi tiedepolitiikka, tutkijoiden määrän (sinänsä positiivinen) kasvu sekä valittu kansainvälistymisstrategia merkitsevät suomalaiselle politiikan tutkimukselle. Miten niihin liittyvät ongelmat voitaisiin voittaa?

Postmoderni politiikan tutkimus

Vuoden 1993 artikkelissani tarkastelin postmodernismia politiikan tutkimuksen uutena haasteena. Postmodernin käsite oli juuri alkanut kiinnostaa myös suomalaisia politiikan tutkijoita (esim. Heiskanen 1986). Kiinnitin kuitenkin huomion ainoastaan yhteen osaan postmodernia toimintatilannetta, yhteiskunnallisten prosessien pirstaloitumiseen ja vaikeuksiin legitimoida ”suuret kertomukset”. Tältä perustalta arvioin tekstianalyysia politiikan tutki-

muksen uutena menetelmänä, koska monet sen edustajat tunsivat viehtymystä postmodernismiin. Tekstit koettiin osana politiikan tutkimuksen ”kielellistä käännettä”, ja niitä analysoimalla haluttiin siirtyä suurista kertomuksista mikrovalan purkamiseen. Makrotutkimuksesta siirryttiin identiteetti-politiikkaan.

Vaikka postmodernista politiikan tutkimuksesta ei nykyään paljon puhuta, kiinnostus kvalitatiiviseen tutkimukseen, teksteihin ja kieleen on edelleen haastamassa kvantitatiivista politiikan tutkimusta. Jotkut tutkijat haluavat myös kieltää yhteiskunnallisen todellisuuden olemassaolon ja näkevät yhteiskunnan vain erilaisina tulkintoina. Yksittäisistä tutkijoista Foucault on noussut keskeiseksi tutkimuksen innoittajaksi myös monelle suomalaiselle politiikan tutkijalle (esim. Repo 2011). Tosin Foucault ei nähnyt itseään postmodernina tai poststrukturalistisena tutkijana (Foucault 1988).

Artikkelini käsitys postmodernista politiikan tutkimuksesta oli turhan kapea. Jean-François Lyotard, jonka vaikutusvaltaisesta tekstistä (Lyotard 1985) postmodernin käsite on levinnyt yhteiskuntatieteisiin, ei itse kieltänyt tieteen tavoitetta totuuteen (Lyotard 1985, 86) vaikkakin puhui mieluummin tiedon tuotannon oikeudenmukaisuudesta. Tiede kehittyi arvioimalla argumenttien perusteluja ja niiden todisteita. Koska tiede ei tuota tunnettua vaan tuntematonta, tieteelliset läpimurrot eivät kuitenkaan ole ennakoitavissa. Kuhnin tapaan Lyotard katsoo, ettei tieteellinen kehitys juurikaan perustu metapreskriptiivisiin sääntöihin (Lyotard 1985, 86–96).

Postmodernia toimintatilannetta hallitsee tiedon legitimaatioperusteiden muuttuminen. Suuret teorit (marxismista Parsonsiin) ovat menettäneet merkityksensä, tilalle ovat astuneet tutkimuksen legitimointi suorituskyvyllä tai pessimismi tiedettä kohtaan. Monet itseään postmoderneina tutkijoina pitävät henkilöt itse asiassa ilmentävät juuri yhtä postmodernin toimintatilanteen seurausta, pessimismia tiedettä kohtaan. Koska kukaan ei hallitse kaikkia kielipelejä, eikä ole olemassa universaalia metakieltä, järjestelmä-subjektiin perustuvan tieteellisen projektin nähdään epäonnistuneen (Lyotard 1985, 65–66). Toisaalta legitimointi suorituskyvyllä perustuu valtaan ja oikeuteen tuomita väärin kielipelien harrastajat. Molemmat postmodernin toimintatilanteen seuraukset ovat johtaneet tiedon perustelujen moninkertaistumiseen ja todisteiden esittämisen monimutkaistumiseen. Tieteenfilosofi-

asta on tullut entistä enemmän tieteellisestä käytännöstä erkaantunutta toimintaa. Seurauksena on ollut tieteellinen terrori toisinajattelijoihin kohtaan.

Lyotardin mukaan tilanteesta päästään eroon vain tunnustamalla kielipelien monimuotoisuus ja sallimalla vapaa tieteellinen keskustelu ja erilaiset argumentit. Tavoitteena ei voi kuitenkaan olla habermasilainen yhteisymmärrys, koska sellaista ei ole mahdollista, eikä edes toivottavaa, saavuttaa. Se merkitsi yksimielisyyttä kaikkiin kielipeleihin pätevistä säännöistä ja tieteellisen keskustelun sulkeutumista. Yhteisymmärrys onkin arvona vanhentunut (Lyotard 1985, 95–104). Kuten John Keane on huomannut, Lyotard tähtää tieteen demokratiaan, sellaisiin institutionaalisiin järjestelyihin, jotka takaavat, että erilaisten kielipelien edustajat voivat vapaasti artikuloida omat näkemyksensä (Keane 1987, 13–14). Tämä vaatii myös vapaata informaatiota, jolloin tiede voi perustua täyden informaation vallassa käytävään eri kielipelien väliseen argumentaatioon (Lyotard 1985, 105–106).

Suomalaista politiikan tutkimustakin on edelleen hyvä tarkastella Lyotardin ajatusten valossa. Elämme edelleen postmodernin toimintatilanteen muokkaimassa maailmassa, jota hallitsee tutkimuksen fragmentaatio, pirstaleisuus ja pyrkimykset leimata oman kielipelin ulkopuoliset tutkijat väärinajattelijoiksi, niin vahvojen empiristien, postmodernien tutkijoiden kuin kriittisen realismin edustajienkin toimesta. Seurauksena ei ole politiikan tutkijoiden dialogi vaan sarja yksittäisiä monologeja.

Politiikan tutkimuksen fragmentaatio Suomessa: valtio-oppi ja maailmanpolitiikka

Politikan tutkimuksen fragmentaatiosta on puhuttu Suomessa pitkään. Varsinkin Dag Anckar (1996, 192) on kiinnittänyt huomiota tieteenalan sisäiseen ja ulkoiseen fragmentaatioon. Sisäisellä hän viittaa metodologiseen ja teoreettiseen eriytymiseen, ulkoisella taas politiikan tutkimuksen osa-alueiden pyrkimykseen muodostaa itsenäisiä tieteenaloja. Seuraavassa tarkastelen ensin sisäistä fragmentaatiota postmodernina toimintatilanteena.

Tieteellinen kilpailu johtaa helposti erikoistumiseen. Suomalainen politiikan tutkijoiden yhteisö on kuitenkin edelleen niin pieni, että mitä enemmän tutkijat erikoistuvat, sitä pirstaleisemmaksi tutkimus muodostuu. Kansainvälisen politiikan tutkimuksen osal-

ta tämän on todennut Tuomas Forsberg: ”alalla ei ole tapahtunut mitään merkittävää kasvua ... tutkimus on fragmentoitunut niin maantieteellisesti, temaatistisesti kuin teoreettisestikin” (Forsberg 2009, 215).

Pienen kokonsa vuoksi suomalainen politiikan tutkimus on Skyllan ja Kharybdiksen välissä. Kävin esitelmääni varten läpi *Politiikka*-lehdet vuosilta 1993–2012. Vaikka lehti ei sinänsä kuvaa tarkasti suomalaisten politiikan tutkijoiden tutkimusintressejä (moni julkaisee tutkimustaan muualla, ennen kaikkea kansainvälisissä lehdissä), artikkeleiden perusteella voidaan kuitenkin tehdä kolme johtopäätöstä. Ensinnäkin tutkimuksen kirjo on suhteellisen laaja. Määrällisesti suosituimmat aihepiirit viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana ovat olleet poliittinen filosofia, eduskunta ja muut edustuslaitokset, vertaileva politiikan tutkimus ja mediatutkimus. Sen sijaan erittäin vähän huomiota on kiinnitetty presidenttiin ja valtioneuvostoon, painostusjärjestöihin, kunnallispolitiikkaan sekä Suomen ulkopoliitiikkaan. Myös poliittinen taloustiede ja politiikan tutkimuksen itsereflektio puuttuvat lähes tyystin. Muuten aiheet jakautuvat suhteellisen tasaisesti. Poliitiikan teoria, puoluetutkimus, poliittisen osallistumisen tutkimus, vaalit ja äänestäminen, demokratiatutkimus, EU-tutkimus, naistutkimus ja identiteettitutkimus ovat suhteellisen hyvin edustettuina *Politiikka*-lehdessä. Myös tutkimusmetodeja käsitteleviä artikkeleita on julkaistu tasaiseen tahtiin.

Toiseksi artikkelit tuntuvat olevan suhteellisen paljon sidoksissa ajan trendeihin ja toisaalta käynnissä oleviin tutkimusprojekteihin. Verrattaessa 2000-luvun artikkeleita 1990-luvun artikkeleihin tutkimusintresseissä näkyy tapahtuneen muutoksia. Valtioneuvostosta ja presidentistä ei ole ilmestynyt yhtään artikkelia 2000-luvulla. Suosiotaan ovat myös laskeneet EU-tutkimus ja politiikan teoria. Sen sijaan kiinnostus politiikan ja median välisiä suhteita kohtaan on kasvanut, varsinkin poliittiseen kampanjoihin ja sosiaaliseen mediaan kohdistuva tutkimus. On myös havaittavissa, että kahdella valtio-opin huippututkimusyksiköllä (Hannu Nurmi 2008–13, Kari Palonen 2006–11) on selvästi ollut vaikutuksensa artikkelitarjontaan.

Kolmanneksi artikkelit vahvistavat kuvaa suomalaisen politiikan tutkimuksen pirstaloituneisuudesta, joka tuottaa yhä yksityiskohtaisempaa tietoa mutta ei samalla pysty yhdistämään sitä yleiseen teoreettiseen tietoon (Kauppi, 2006, 50–51). Hyvä esimerkki on Suomen Akatemian 6,5 miljoonalla

eurolla rahoittama laaja valta-ohjelma vuosina 2007–2010. Mitä näillä rahoilla saatiin aikaan? Nousiko suomalainen valtatutkimus kansainvälisen tutkimuksen eturintamaan? Pystyttiinkö valtaa tematisoimaan uudella tavalla? Syntyikö eri projektien työn tuloksena uusi näkemys suomalaisesta vallankäytöstä? Vastaus on yksinkertaisesti ”ei” näihin kaikkiin kysymyksiin. Jos katsoo vallasta käytyä viimeaikaista kansainvälistä teoreettista keskustelua, yhtään suomalaista tutkijaa ei tässä keskustelussa ole ollut näkyvässä asemassa, vaikka 24 eri projektia työskenteli neljä vuotta valtaa tutkien. Tulos tässäkin jäi pirstaleiseksi ja kansainvälisiä malleja jäljentäväksi.

Toisaalta jos tutkijat keskittyisivät vain muutamille politiikan tutkimuksen osa-alueille, seurauksena olisi, että monia tärkeitä lähestymistapoja ja tutkimusalueita jäisi kokonaan tutkimatta. Tästä voi helposti keksiä esimerkkejä. Sellaiset monissa maissa vahvat ja keskeiset lähestymistavat kuten historiallinen institutionalismi ja Suomessa oudon kuoleman 1980-luvulla kokenut policy-analyysi, eivät näy tällä hetkellä lainkaan suomalaisessa tutkimuksessa. Policy-analyysi on hyvä esimerkki, miten pienessä yhteisössä tutkijoiden mielenkiinnon kohteet vaihtelevat ja on vaikea synnyttää pitkäjänteisiä ja systemaattisia tutkimusperinteitä.

Suomalaisessa politiikan tutkimuksessa on oikeastaan tällä hetkellä ainoastaan kaksi suuntausta, joita jollain lailla voidaan kutsua vahvoiksi tutkimustraditioiksi. Ensimmäinen on ”jyväskyläläinen valtiooppi”, jota luonnehtii poliittisen filosofian ja käsitehistorian tutkimus. Sen sisällä on kuitenkin eroja, kuten Pekka Korhonen ja Kari Palonen ovat todentaneet:

Jyväskyläläisellä politiikan tutkimuksella on sekä kotimaassa että ulkomailla oma maineensa. Ulkopuolisten arvioinnissa profiili tietysti kärjistyy ja muuttuu helposti karikatyyriksi, sen särvät ja nyanssit katoavat. Yhteistä on erilaisten ilmiöiden lukeminen ja ajatteleminen poliittisesti, mutta siinä miten ja miten tämä tehdään, tulee esiin jo olennaisia eroja eri tutkijoiden välillä. (Korhonen ja Palonen 2010, i.)

Tutkimusaiheet voivatkin vaihdella sukupuolitutkimuksesta taiteen poliittisuuteen ja parlamentaariin puheeseen. Jyväskylän vahvuus perustuu oppiaineen henkilöstön suhteellisen suureen määrään,

mutta myös tutkijoiden väliseen yhteisymmärrykseen. Kuten taulukoista 1 ja 2 näkyy, Jyväskylä on myös erittäin tutkimusorientoitunut.

Toinen traditio on hajanaisempi eikä kiinnity ainoastaan yhteen yliopistoon. Muiden yliopistojen valtio-opin oppiaineet ovat (Åbo Akademia lukuun ottamatta) Jyväskylää selvästi hajanaisempia. Suomalaiseen valtio-oppiin on kuitenkin kehittynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana löyhä mutta yhtenäinen tutkijoiden joukko, jota identifioi vaalien ja demokratian tutkiminen. Sen ytimenä voidaan pitää avointa vaalitutkimuskonsortiota (<http://www.vaalitutkimus.fi/fi/vaalitutkimuskonsortio.html>), joka on kerännyt haastatteluaineistoja suomalaisten äänestämisestä eduskuntavaaleissa vuodesta 2003 lähtien ja systemaattisesti analysoinut niiden avulla vaalien tuloksia (ks. tarkemmin Borg 2011). Tähän mennessä vaalitutkimuskonsortio on tuottanut tutkimukset vuosien 2003 (Paloheimo 2005), 2007 (Borg ja Paloheimo 2009) sekä 2011 (Borg 2012) eduskuntavaaleista. Vuoden 2011 vaalitutkimuksessa oli mukana tutkijoita Åbo Akademista (7), Helsingin (5), Tampereen (3) ja Turun (3) yliopistoista sekä Svenska social- och kommunalhögskolanista (1) ja Yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta (1). Mukana oli itse asiassa suurin osa maamme keskeisistä politiikan tutkijoista (Jyväskylän yliopistoa ja kansainvälisen politiikan tutkijoita lukuun ottamatta).

Eduskuntavaalitutkimukset sisältävät monia mielenkiintoisia havaintoja suomalaisen politiikan kehityksestä 2000-luvulla. Vaalikamppailut, sosiaalinen media, mielipidekyselyt, äänestysaktiivisuus, puoluevalinnat, valitsijoiden liikkuvuus, kansalaisten poliittikkatietämys ja odotukset päätöksentekijöitä kohtaan, politiikan henkilöityminen, sukupuoli ja äänestäminen, nuorten poliittinen osallistuminen, vaalirahoitus sekä vaalien tulokset tulevat hyvin valotetuksi. Jos jyväskyläläinen valtio-oppi edustaa politiikan tutkimuksen filosofista traditiota, vaalitutkijat edustavat enemmän empirististä tutkimusta, joka on vahvasti kiinni aineistoissaan. Tutkimuksia lukiessa toivoisikin, että tutkijat olisivat hiukan enemmän laajentaneet empiiristä materiaaliaan ja tarkastelleet vaaleja myös suomalaisen yhteiskunnan taloudellisen rakenteen ja kulttuurin muutosten kautta. Tutkimuksissa painottuu äänestäjä, ei puolueiden tai yhteiskunnan muuttuminen.

Jossakin määrin vaalitutkijat ja ”jyväskyläläinen valtio-oppi” edustavat kahta erilaista koulukuntaa.

Näiden koulukuntien eroja on myös näkynyt joissakin tutkijoiden kohtaamisissa. Esimerkiksi vuoden 1999 politiikan tutkimuksen päivillä järjestettiin paneelikeskustelu aiheesta ”*Quo vadis – politiikan tutkimus*”, jonka tarkoituksena oli tuoda esiin nuorten tutkijoiden näkemyksiä politiikan tutkimuksen kehityksen suunnasta (Rinne 1999). Tuo paneelikeskustelu toisti paljon perinteisiä näkemyseroja empiristisesti suuntautuneiden tutkijoiden ja kvalitatiivisesti orientoituneiden tutkijoiden välillä.

Toisaalta vaikka erilaiset metodologiset näkemykset varmasti erottavat suomalaisia tutkijoita, näihin eroihin on syytä suhtautua varauksellisesti. Ei ole syytä kiistää tutkijoiden välisiä metodologisia eroja, mutta tutkimuksen jakaminen toisilleen vastakkaisiin leireihin niiden perusteella luo helposti harhaisen kuvan suomalaisesta politiikan tutkimuksesta. Metodologisia eroja tärkeimpiä ovat usein substantiaalisiiin tutkimusintresseihin perustuvat erot. Saman aihepiirin ympärillä työskentelevät tutkijat ovat kiinnostuneita toistensa töistä tieteenfilosofisista eroista huolimatta. Tämä näkyy myös kansainvälisissä tutkimuksissa (Grant 2005).

Suomalaisen politiikan tutkimuksen kehittymisen kannalta olisikin tärkeää, että tutkijat perehtyisivät myös itselleen vieraisiin tutkimusalueisiin ja -kysymyksiin. Tämä voisi olla yksi mahdollisuus voittaa Skyllan ja Kharybdiksen karikot. Kuten Ilkka Heiskanen aikoinaan kirjoitti, ”politiikan tutkimuksen kehitys riippuu siitä, missä määrin tutkijat todella oppivat ymmärtämään oppiaineensa hajaannuksen syyt, ymmärtämään muitten koulukuntien kuin omansa edustajia ja systemaattisesti käyttämään hyväkseen oppiaineensa avonaisuutta uusien vaikutteiden saamiseksi” (Heiskanen 1968, 61). Postmodernin toimintatilanteen luoma linnoittautuminen omiin asemiin ainoastaan yksipuolistaa tutkimusta eikä mahdollista hedelmällistä keskustelua eri metodologisten ja teoreettisten lähtökohtien sekä eri tutkimusalueiden välillä.

Linnoittautuneiden yhteisöjen välille jää myös tärkeitä tutkimusalueita, joita kukaan ei tutki. Näin on vaarassa tapahtua ennen kaikkea politiikan tutkimuksen ulkoisen fragmentaation vuoksi, jota edustavat politiikan tutkimuksen osa-alueiden pyrkimykset erottautua omiksi tieteenaloikseen. Hallinnon tutkimus on jo paljolti erkaantunut politiikan tutkimuksesta. Kansainvälinen politiikka (tai maailmanpolitiikka) on myös osoittanut haluja itsenäistyä omaksi tieteenalaksi, mutta on toistaiseksi pysynyt

Suomessa (ja useimmissa muissakin maissa) vielä valtio-opin yhteydessä.

Edellisen sukupolven tutkijoille valtio-opin ja kansainvälisen politiikan yhteenkuuluminen oli itsestäänselvyys. Harto Hakovirta on todennut asian seuraavasti:

Valtio-opilla ja kansainvälisen politiikan tieteellä on paljolti yhteiset historialliset juuret, ja ne ovat myös akateemisina oppiaineina kehittyneet luontaisessa yhteydessä kansainvälisen muodostaessa pitkälti ikään kuin oman osastonsa politiikan tutkimuksen kokonaisuudessa. ... Viime vuosikymmenten kuluessa on kuitenkin ilmennyt kansainvälisen politiikan yhä selvempää eriytymistä omaksi oppialakseen. ... Eriytymispyrkimykset ovat ehkä kuitenkin käytännössä enemmän perustuneet tiettyihin intresseihin, kuten haluun perustaa omia tieteellisiä organisaatioita ja julkaisuja, tarpeeseen perustella uusia virkoja. (Hakovirta 1996, 174.)

Hakovirta myös näkee kansainvälistymisprosessin perusteena säilyttää valtio-opin ja kansainvälisen politiikan yhteys valtioiden kytkeytyessä toisiinsa ja kansainväliseen ympäristöön. On mielenkiintoista, että ne, jotka ovat halunneet erottaa maailmanpolitiikan omaksi tieteenalaksi, ovat käyttäneet samaa argumenttia omien päämääriensä puolustamiseen. Maailmanpolitiikka on selvimmin pyrkinyt erottautumaan muusta politiikan tutkimuksesta Helsingin yliopistossa. Oppiaineen kotisivulla maailmanpolitiikkaa kuvataan siten, että sen "[t]arkastelun kohteena on paitsi politiikka, joka on kansainvälistä tai maailmanlaajuista, niin myös sellaiset poliittiset tilat, jotka läpäisevät tai ylittävät perinteisten poliittisten yhteisöjen rajat" (<http://www.helsinki.fi/politiikka/opiskelijaksi/map.html>). Globalisaatioargumenttia voidaan siis käyttää sekä yhdistämään että erottamaan valtio-oppi ja maailmanpolitiikka toisistaan.

Kukaan ei varmasti kiellä, että globalisaatio ei vaikuttaisi eri maiden politiikkaan, tai että kansallisvaltioiden politiikka ei vaikuttaisi globalisaatioon. Harto Hakovirta (2011) onkin osoittanut, että globalisaatiota tutkitaan nykyään yhtä hyvin perinteisessä valtio-opissa kuin kansainvälisessä politiikassa. Voidaankin väittää, että jos maailmanpolitiikka erotetaan muusta politiikan tutkimuksesta, se jää ikään kuin kellumaan ilmaan. On vaikea ymmärtää, miten

maailmanpolitiikkaa voidaan analysoida ilman kansallisen politiikan ymmärtämistä. Samaten ilman kansainvälistä ulottuvuutta valtioiden sisäisen politiikan tutkiminen jää suppeaksi. Vaarana on myös, että politiikan tutkimuksen ja maailmanpolitiikan tutkimuksen väliin jää aukkoja, joita kukaan ei tutki. Tätä mieltä on myös Robert O. Keohane (2005), joka näkee, että politiikan tutkimus (*political science*) muuttuu tulevaisuudessa maailmanpolitiikaksi (*world politics*), jossa yhdistyvät vertaileva politiikan tutkimus (*comparative politics*) ja perinteinen kansainvälinen politiikka (*international politics*).

Myös Jyväskylän yliopiston maailmanpolitiikan professorilla Pekka Korhosella (2005) on järkevä käsitys valtio-opin ja maailmanpolitiikan suhteesta. Hänen mielestään maailmanpolitiikan käsite on eräässä mielessä tautologia, koska valtio-opilla ja maailmanpolitiikalla ei oikeastaan ole eroa. Hän myös kysyy, onko näiden kahden käsitteen alistussuhde väärin päin, valtio-oppi voitaisiin hyvin ymmärtää siksi osaksi maailmanpolitiikkaa, jossa tematisoidaan edelleen valtion käsite. Maailmanpolitiikka sen sijaan on yleistä politiikan tutkimusta, joka yhdistää perinteisen valtio-opin ja kansainvälisen politiikan tutkimuksen. Kaikkien politiikasta kiinnostuneiden onkin syytä pitää kiinni politiikan tutkimuksen yhtenäisyydestä (vrt. Hakovirta 1996, 174) ja vastustaa tieteenalan ulkoista fragmentaatiota.

Politiikan tutkimuksen substanssi ja metodi: muutamia konstruktivisia hajahuomioita

Vuoden 1973 artikkelini keskeinen teema oli behaviorialismin kritiikki ja uuden jälkibehavioraalisen politiikan tutkimuksen esittely. Vuoden 1993 artikkelissa taas tarkastelin postmodernismin haastetta politiikan tutkimukselle. Tämän artikkelin johtolankana sen sijaan on ollut tieteen uuden toimintatilan vaikutukset suomalaiselle politiikan tutkimukselle. Uusi tiedepolitiikka, tutkimuksen laajentuminen tutkijoiden määrän kasvun kautta ja kansainvälistyminen vaativat politiikan tutkijoita miettimään omaa rooliaan.

Politiikan tutkimuksen yhtenäisyyttä eivät kuitenkaan uhkaa ainoastaan tieteenalan sisäinen ja ulkoinen fragmentaatio. Eurooppalaisessa korkeakoulu- ja tiedepolitiikassa on viime aikoina korostettu vahvasti perinteisten tieteenalojen korvaamista tieteidenvälisyydellä, koska näiden ei enää nähdä

kykenevän vastaamaan nyky-yhteiskunnan haasteisiin (esim. European Commission 2003, 17). On tietenkin totta, että monien ongelmien tutkiminen vaatii usean tieteenalan näkökulmaa. On myös totta, että poliittiset, taloudelliset ja sosiaaliset ilmiöt ovat sidoksissa toisiinsa. Siinä mielessä on tärkeää edistää tieteenalojen välistä vuoropuhelua. Samalla olisi kuitenkin ymmärrettävä, että politiikalla, taloudella ja sosiaalisella on omat piirteensä, joita ei aina ole mahdollista johtaa toisistaan.

Politiikan autonomiaan on kiinnitetty valitettavan vähän huomiota teoreettisella tasolla. On kuitenkin lupaavaa, että autonomian puolustajia löytyy metodologisesti erilaisista politiikan tutkimuksen koulukunnista. Rationaalisen valinnan teoreetikoista esim. William H. Riker kehitti herestetiiikkaa, taitoa politikoida (Shepsle 2003). Suomalaisista tutkijoista Kari Palonen on aina korostanut politiikan omaleimaisuutta. Myös Mika Ojakangas (1998) on kysynyt provosoivasti, ”Onko valtio-oppi yhteiskuntatiede?”, kritisoiden juuri politiikan alistamista yhteiskunnalle. Kun puhutaan sellaisista tutkimusaloista kuin poliittinen sosiologia tai poliittinen taloustiede, molemmat usein alistavat politiikan sosiaaliselle tai taloudelle. Näitä alistamispyrkimyksiä on syytä vastustaa, jos haluamme, että politiikan tutkimus itsenäisenä tieteenalana on olemassa vielä tulevaisuudessaakin, ja että politiikan tutkijoilla säilyy kyky ymmärtää politiikan sisäisiä mekanismeja.

Politiikan tutkimuksen kannalta eurooppalaisessa tiedepolitiikassa on monia muitakin huolestuttavia piirteitä kuin vaatimus tieteidenvälisyydestä. Bolognan prosessi ja EU:n Lissabonin agenda ovat tuoneet korkeakouluihin johtamisvaltaisuuden ja vaatimukset suunnata opetusta ja tutkimusta käytännöllisempään suuntaan. Tämä ei kuitenkaan merkitse, että politiikan tutkijoiden täytyisi hylätä eurooppalaisuus. Päinvastoin. On mentävä sinne, missä suurimmat muutokset ovat tapahtumassa. Tässä mielessä onkin tärkeää osallistua eurooppalaisten politiikan tutkijoiden yhteistyöjärjestöjen toimintaan. Vaikka kansainvälisyys ei merkitse eurooppalaisuutta, suomalaisten politiikan tutkijoiden on kuitenkin välttämätöntä kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, mitä tapahtuu eurooppalaisessa korkeakoulu- ja tiedepolitiikassa. Suomalaisen politiikan tutkimuksen edellytykset luodaan tällä hetkellä sen kautta.

Tässä kirjoituksessa kuvaamani politiikan tutkimuksen kehityspiirteet merkitsevät monella tapaa

murrosta valtio-opin luonteessa. Miten tähän murrosvaiheeseen vastataan, ja mihin suuntaan tieteenalaa kehitetään tulevaisuudessa, riippuu tutkijoista itsestään. Poliitiikan tutkimus tieteenalana on kehittynyt demokratian kehittymisen mukana. Ilman itsenäistä politiikan tutkimusta meillä ei ole demokratiaakaan. Sen vuoksi demokratia tulee aina säilymään politiikan tutkimuksen keskeisenä tutkimusongelmana. Mutta kuten demokratia yleensä, myös tieteen demokratia vaatii suvaitsevaisuutta toisia kohtaan ja kykyä kompromisseihin. Tieteellistä keskustelua tarvitaan entistä enemmän.

VIITTEET

- 1 Kirjoitus on korjattu versio XLV Poliitiikan tutkimuksen päivillä Rovaniemellä 8.3.2013 pitämästäni yleisluennosta.
- 2 Åbo Akademiassa valtio-opin oppiaine oli perustettu jo 1918, mutta professorin virkaan valitun henkilön kuollessa ennen virkaan astumistaan valtio-opin opetus alkoi vasta 1930-luvulla, ja uusi professori valittiin 1942 (Anckar 1986).
- 3 En ole tässä huossani yksin. Suomen Akatemia julkaisi viime vuonna Suomen tieteen tila 2012 -raportin (Suomen Akatemia 2012). Raportin valmistamisessa käytettiin apuna tieteenalakohtaisten ryhmien laatimia omia raportteja. Yksi tieteenalakohtaisista ryhmistä oli valtio-opin ja hallintotieteiden pienryhmä (Suomen Akatemia 2011). Sen raportissa kiinnitettiin huomiota mm. juuri tiedepolitiikan lyhytjänteisyyteen ja byrokraatioitumiseen. Hallinnon tehostaminen luomalla isompia yksiköitä ja ylhäältä päin tapahtuvaa johtamista ovat olleet ideologisia uskomuksia, joiden hyödyllisyyttä tutkimukselle on vaikea nähdä. Pientyöryhmän puheenjohtajana toimi Liisa Laakso (Helsingin yliopisto), jäsenenä Tuomas Forsberg (Tampereen yliopisto), Hannu Nurmi (Turun yliopisto), Kari Palonen (Jyväskylän yliopisto), Heikki Patomäki (Helsingin yliopisto), Pirkko Vartiainen (Vaasan yliopisto) ja asiantuntija-sihteerinä Erkki Berndtson (Helsingin yliopisto).
- 4 Vaikka luvut ovat näennäisen eksaktit, niitä ei pidä ottaa sellaisinaan. Ensimmäinen ongelma on juuri ajastaan jäljessä olevat kotisivut (vaikkakin olen niitä pyrkinyt korjaamaan muualta hankitun tiedon avulla). Toiseksi, varsinkin määrääkäsissa tehtävissä toimivien henkilöiden määrä muuttuu koko ajan. Tässä esitetyt luvut on kerätty touko-heinäkuussa 2013, jonka jälkeen tilanne on taas muuttunut. Suurin ongelma on tutkijoita koskevilla luvuilla. Luokittelu noudattaa oppiaineden kotisivujen listauksia, joiden periaatteet poikkeavat toisistaan. Lukuun sisältyykin sekä post-doc-tutkijoita että jatkokoulutettavia. Osa-aikaiset jatkokoulutettavat puuttuvat myös luvuista. Mukana ei myöskään ole tutkimuslaitoksissa tai muissa oppiaineissa työskenteleviä poliitiikan tutkijoita (esim. Ulkopoliittinen instituutti, Tampereen yliopiston Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus). Toisaalta monet näissä yksiköissä työskentelevät ovat mukana dosentteina. Samaan aikaan on kuitenkin otettava huomioon, että kaikki dosentit eivät enää ole tutkimusaktiivisia, ja osa dosenteista on ulkomaisia professoreita. Kun nämä seikat tasapainotetaan keskenään, voidaan 250 tutkijan määrää pitää kuitenkin suhteellisen realistisena arviona. Arviossa ei kuitenkaan ole otettu huomioon suurinta osaa maamme hallintotieteilijöistä, joita on saman verran kuin politiikan tutkijoita (esim. 28 professoria). Hallintotieteilijöi-

den tutkimusintressit ovat nykyään erkaantuneet niin kaus valtio-opillisesta hallinnon tutkimuksesta, etten ole katsonut olevan syytä laskea heitä politiikan tutkijoiden joukkoon. Ai-noastaan Helsingin yliopiston ja Åbo Akademin hallinnon tutkimuksen toimet ovat laskelmissa mukana, koska ne ovat valtio-opillisesti painottuneita.

LÄHTEET

- Aalto, Pami. 2009. Tieteenalakohtaisuus ja monitieteisyys Euroopan integraation tutkimuksessa. *Politiikka* 51:3, 208–214.
- Aaltola, Mika. 2006. Poliitiikan tutkimuksen sokeat pisteet: Puheenvuoroja Valtiotieteellisen yhdistyksen 70-vuotisseminaarissa 25.11.2005. *Politiikka* 48:1, 52–55.
- Anckar, Dag. 1986. *Sven Lindman. Hans vetenskapssyn och vetenskapliga gärning*. Acta Academiae Aboensis, Ser. A. Humaniora 64:2. Åbo: Åbo Akademi.
- Anckar, Dag. 1996. Political science in Finland. Teoksessa *La science politique en Europe: formation, cooperation, perspectives. Conférence d'évaluation, Paris 19 et 20 avril 1996*. Paris: Fondation Nationale des Sciences Politiques, 191–210.
- Berndtson, Erkki. 1973. Arvot, tarpeet ja yhteiskuntatieteiden metodologia. Katsaus suomalaisen politiikan tutkimukseen vuonna 1973. *Politiikka* 15:3, 230–250.
- Berndtson, Erkki. 1976. Pääkirjoitus. *Poliitiikan tutkimus & yhteiskunta* 2:1, 1–2.
- Berndtson, Erkki. 1993. Demokratia, kieli ja vallan legitimointi. Katsaus suomalaisen politiikan tutkimukseen vuonna 1993. *Politiikka* 35:3, 187–199.
- Berndtson, Erkki. 2006. The current state of political science in Finland. Teoksessa Hans-Dieter Klingemann (toim.), *The state of political science in Western Europe*. Opladen: Barbara Budrich Publishers, 103–136.
- Berndtson, Erkki. 2012. The European study of politics: political science, political sciences or political studies – do national traditions still matter? *The XXIInd International Political Science Association World Congress*. Madrid.
- Borg, Sami. 2011. Kansallinen vaalitutkimus Suomessa. *Politiikka* 53:1, 71–78.
- Borg, Sami, toim. 2012. *Muutosvaalit 2011*. Selvityksiä ja ohjeita 16/2012. Oikeusministeriö. Helsinki: Edita.
- Borg, Sami ja Paloheimo, Heikki (toim.). 2009. *Vaalit yleisdemokratiassa*. Tampere: Tampere University Press.
- Brintnall Michael, Affigne, Tony ja Pinderhughes, Dianne. 2008. Political science in the United States: Preliminary notes on the discipline. *The IPSA Conference on International Political Science: New Theoretical and Regional Perspectives*, Montréal. http://paperroom.ipsa.org/papers/paper_4055.pdf. Luettu 22.8.2013.
- Denk, Thomas. 2011. Bibliometrisk analys av finsk statsvetenskap. *Politiikka* 53:3, 238–245.
- European Commission. 2003. *The role of the universities in the Europe of knowledge*. COM (2003) 58 Final, Brussels, 5.2.2003.
- Forsberg, Tuomas. 2009. Minkälaista kansainvälisen politiikan tutkimusta tarvitaan? *Politiikka* 51:3, 215–219.
- Foucault, Michel. 1988. *Critical theory/intellectual history*. Teoksessa Lawrence D. Kritzman (toim.), *Michel Foucault: politics, philosophy, culture. Interviews and other writings 1977-1984*. New York: Routledge, 17–46.
- Grant, J. Tobin. 2005. What divides us? The image and organization of political science. *PS: Political Science & Politics* 38:3, 379–386.
- Hakovirta, Harto. 1996. Valtio-opin ja kansainvälisen politiikan teorian tehtävä monimutkaistuvassa maailmassa. *Politiikka* 38:3, 171–175.
- Hakovirta, Harto. 2011. Globaalisuus politiikan tutkimuksessa julkaisumassojen valossa: alustavia havaintoja ja päätelmiä. *Politiikka* 53:3, 227–237.
- Haugaard, Mark. 2012. Rethinking the four dimensions of power: domination and empowerment. *Journal of Political Power* 5:1, 33–54.
- Heikkilä, Hannu. 2007. *Suomen Akatemian historia III. 1989–2003*. Kilpailu ja yhteistyö. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Heiskanen, Ilkka. 1968. Hajaannus ja kehitys: politiikan tutkimus kongressien kuvastimessa. *Politiikka* 10:2, 47–62.
- Heiskanen, Ilkka. 1986. Mihin politiikan tutkimuksen meta-analyysin tulisi nyt johtaa? Legitimoinnista, illusionismista ja sousrealismista transrealismin, disillusionismiin ja delegitimaatioon. *Politiikka* 28:1, 1–10.
- Herne, Kaisa ja Setälä, Maija. 2000. Rationaalisen valinnan teorian rakenne ja tieteellisen edistyksen arviointi. *Politiikka* 42:3, 180–194.
- Herne, Kaisa ja Setälä, Maija. 2005. Deliberatiivisen demokratian ihanteet ja kokeilut. *Politiikka* 47:3, 175–188.
- Inoguchi, Takashi. 2012. Political science in three democracies, disaffected (Japan), third-wave (Korea) and possibly fledgling (China). Teoksessa Michael Stein and John Trent (toim.), *The world of political science: a critical overview of the development of political studies around the globe: 1990–2012*. Opladen: Barbara Budrich Publishers, 11–39.
- Kauppi, Niilo. 2006. Kallion valtio-oppineesta Kruununhaan europolitologiksi. Poliitiikan tutkimuksen sokeat pisteet: Puheenvuoroja Valtiotieteellisen yhdistyksen 70-vuotisseminaarissa 25.11.2005. *Politiikka* 48:1, 48–52.
- Keane, John. 1987. The modern democratic revolution: reflections on Jean-Francois Lyotard's *La condition postmoderne*. *Chicago Review* 35:4, 4–19.
- Keohane, Robert. 2005. From international to world politics. *Perspectives on Politics* 3:2, 316–317.
- Klingemann, Hans-Dieter. 2008. Capacities: political science in Europe. *West European Politics* 31:1, 370–396.
- Korhonen, Pekka. 2005. Mitä maailmanpolitiikka on? *Politiikka* 47:1, 75–79.
- Korhonen, Pekka ja Palonen, Kari. 2010. Poliitiikantutkimus Jyväskylän yliopistossa – kasvu, profiili ja moninaisuus. Teach-in-puheenvuoroja. Teoksessa Pekka Korhonen ja Kari Palonen (toim.), *Poliitiikantutkimus Jyväskylän yliopistossa – kasvu, profiili ja moninaisuus*. Teach-in-puheenvuoroja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lyotard, Jean Francois. 1985. *Tieto postmodernissa yhteiskunnassa*. Tampere: Vastapaino.
- Nyyssönen, Heino. 1998. Fideszin vaalivoitto Unkarissa. *Politiikka* 40:3, 226–233.
- Ojakangas, Mika. 1998. Onko valtio-oppi yhteiskuntatiede? *Politiikka* 40:1, 69–71.
- Paloheimo, Heikki (toim.). 2005. *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY.
- Repo, Jemima. 2011. *The biopolitics of gender*. Helsinki: Unigrafia.
- Rinne, Jarmo. 1999. Quo vadis politiikan tutkimus! Vastauksia kysymykseen: mistä on nuoret politologit tehty. *Politiikka* 41:1, 57–63.
- Schmitter, Philippe C. 2002. Seven (disputable) theses concerning the future of 'transatlanticised' or 'globalised' political science. *European Political Science*, 1:2, 23–40.

- Shepsle, Kenneth A. 2003. Losers in politics (and how they sometimes become winners): William Riker's heresthetic. *Perspectives on Politics* 1:2, 307–315.
- Suomen Akatemia. 2011. *Suomen tieteen tila ja taso 2012. Valtio-opin ja hallintotieteiden pienryhmä*. http://www.aka.fi/Tiedostot/Tieteentila2012/Tieteenalaraportit/Valtio-oppi,_hallintotiede.pdf. Luettu 22.8.2013.
- Suomen Akatemia. 2012. *Tieteen tila 2012*. Suomen Akatemian julkaisuja 6/12. Helsinki: Suomen Akatemia.